

УДК 330.322.2:631

Дудчик О.Ю.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансового та банківського менеджменту
Дніпропетровської державної фінансової академії***Тищенко Ю.А.***студентка
Дніпропетровської державної фінансової академії***Чудік І.Ю.***студентка
Дніпропетровської державної фінансової академії*

АНАЛІЗ КАПІТАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

THE ANALYSIS OF CAPITAL INVESTMENTS OF THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

АНОТАЦІЯ

Висвітлено джерела фінансування капітальних інвестицій. Проаналізовано капітальне інвестування в агропромисловий комплекс. Визначено основні шляхи використання капітальних інвестицій та пріоритетні напрями підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: капітальні інвестиції, агропромисловий комплекс України, основні фонди, матеріально-технічна база, оновлення, інвестиційна привабливість.

АННОТАЦИЯ

Освещены источники финансирования капитальных инвестиций. Проанализировано капитальное инвестирование в агропромышленный комплекс. Определены основные пути использования капитальных инвестиций и приоритетные направления повышения инвестиционной привлекательности сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: капитальные инвестиции, агропромышленный комплекс Украины, основные фонды, материально-техническая база, обновление, инвестиционная привлекательность.

ANNOTATION

The article highlights the sources of funding for capital investment. Capital investments in the agro-industrial complex are analyzed. The basic ways to use capital investments and priorities for improving the investment attractiveness of the agricultural enterprises are determined.

Keywords: capital investment, agricultural of Ukraine, fixed assets, material and technical base, updates, investment attractiveness.

Постановка проблеми. Дослідження інвестиційних процесів в економіці завжди перебувало у центрі економічної думки. Актуальність цього питання обумовлена тим, що інвестування є ключовим елементом ефективної господарської діяльності суб'єктів підприємництва та економічного зростання держави загалом.

На сучасному етапі розвиток сільського господарства є одним із пріоритетних напрямів функціонування національної економіки України. Але наявна матеріально-технічна база галузі значно обмежує можливість поліпшення фінансово-виробничих показників сільськогосподарських підприємств. Лише налагоджена система інвестування, в першу чергу капітального інвестування, зможе забезпечити стабілізацію галузі та її прогресивний розвиток.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питання інвестиційної діяльності у сфері сільського господарства висвітлено у роботах вітчизняних учених: Я.К. Білоуська, О.М. Голованова, М.Я. Дем'яненко, І.Й. Дороша, М.І. Кісіля, М.М. Кропивки, І.І. Лукінова, П.Т. Саблука, Т.В. Понедільчук, Н.М. Суліми та ін.

Формування цілей статті (постановка завдання). Проаналізувати джерела формування капітальних інвестицій в Україні, стан та динаміку капітального інвестування в агропромисловий комплекс України у 2009-2013 роках, простежити основні шляхи використання капітальних інвестицій у сільському господарстві та шляхи підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальновідомо, що сільське господарство – базовий елемент агропромислового комплексу, займає одне з найважливіших місць в економіці України. Саме виробничий потенціал аграрного сектору покликаний стати рушійною силою для відродження економіки, підвищення ефективності інвестиційно-інноваційної, економічної, соціальної діяльності держави.

Зважаючи на важкий стан матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств у частині основних засобів, а саме: зносу машин та обладнання, транспортних засобів, руйнування виробничих будівель, скорочення поголів'я основного стада, існує велика необхідність капітального інвестування галузі. Варто зазначити, що ступінь зносу на початок 2013 року склав 34,6%, тобто третя частина існуючих основних засобів зношена.

Це викликає необхідність негайного їх простого, а при нарощуванні виробництва і розширеного відтворення. Головним джерелом відтворення основних засобів є капітальні вкладення.

Капітальні вкладення – це витрати на створення нових, а також на розширення, рекон-

струкцію і модернізацію діючих основних фондів підприємства. За рахунок капітальних вкладень проводиться як відновлення списаних, що стали непридатними, основних фондів, так і придбання додаткових засобів праці, необхідних для розширеного відтворення [1, с. 2-3].

Однак сьогодні агропромисловий комплекс (АПК) України потрапив у замкнуте коло: високий ступінь морального і фізичного зносу основних фондів обумовлює суттєві витрати на їх утримання і ремонт, що, своєю чергою, негативно впливає на рівень прибутку і, як наслідок, на можливість фінансування інвестиційних проектів.

Починаючи з 2008 р., спостерігається збільшення обсягу прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор, проте рівень приросту є диференційованим: у 2008р. – 45%, у 2009р. – лише 3,9%, при значенні цього показника по всій економіці – 6,6%. Структура інвестицій в основний капітал сільського господарства, мисливства та лісового господарства загалом по Україні та регіонах значно відрізняється, що зумовлене значними відмінностями їх інвестиційної привабливості. Основна частина (80%) іноземного капіталу зосереджується у восьми областях України: Дніпропетровській, Київській, Одеській, Донецькій, Запорізькій, Харківській, Львівській. Найбільша їх частка в м. Києві та Київській області – 32,1%. У Житомирську область у 2012 р. надійшло всього 5,1% інвестицій від загального обсягу, що недостатньо для ефективного розвитку регіону. Якщо у 2000 р. обсяг інвестицій в основний капітал в Житомирській області становив 256 млн. грн., що

складає 1,08% від загального обсягу інвестицій в економіку України, то в 2013 р. цей показник збільшився в 10 разів і становив 2755 млн. грн. Водночас у структурі капітальних інвестицій на сільське господарство припадає 15,3% [2, с. 5].

Аналізуючи структуру капітальних інвестицій за джерелами формування, можна зробити висновок, що протягом 2010-2013 рр. основним джерелом поповнення капітальних інвестицій є фінансові ресурси вітчизняного походження – власні кошти суб'єктів господарювання, організацій та установ (табл. 1).

З огляду на розвинені країни світу, власні кошти: нагромадження у вигляді амортизаційного фонду; прибуток в тій частині, що спрямовується на оновлення та розширення виробництва, дійсно є основним джерелом капітальних вкладень. Але в сучасних умовах власні джерела фінансування капітальних вкладень підприємств АПК України є доволі обмеженими. Це зумовлено низьким рівнем рентабельності виробництва та вартістю основних фондів (а отже, й амортизаційних відрахувань). У країнах з ринковою економікою проблеми оновлення основних фондів та впровадження новітніх технологій вирішуються завдяки гнучкій системі нарахування амортизації. В сільськогосподарських підприємствах України амортизація, як джерело інвестиційних коштів, з року в рік знижується. Основними причинами цього є значне відставання темпів переоцінки основних фондів від їх дійсної вартості в умовах інфляції [4, с. 16].

Щодо такого важливого джерела, як кошти іноземних інвесторів, у 2011-2013 роках вони

Таблиця 1

Динаміка і структура капітальних інвестицій в економіку України за джерелами фінансування [3]

	2010	2011	2012	2013
млн. грн.				
Усього	189060,6	259932,3	293691,9	267728,0
у т.ч. за рахунок				
коштів державного бюджету	10952,2	18394,6	17141,2	6497,8
коштів місцевих бюджетів	6367,7	8801,3	9149,2	7219,2
власних коштів підприємств та організацій	114963,6	152279,1	175423,9	170675,6
кредитів банків та інших позик	23336,2	42324,4	50104,9	40878,3
коштів іноземних інвесторів	4067,7	7196,1	5040,6	4881,2
коштів населення на будівництво власних квартир	4654,2	4470,0	3651,0	6574,9
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	16176,0	15102,9	21975,1	21770,1
інших джерел фінансування	8543,0	11363,9	11206,0	9230,9
у% до загального обсягу				
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0
у т.ч. за рахунок				
коштів державного бюджету	5,8	7,1	5,8	2,4
коштів місцевих бюджетів	3,4	3,4	3,1	2,7
власних коштів підприємств та організацій	60,8	58,6	59,7	63,8
кредитів банків та інших позик	12,3	16,3	17,1	15,3
коштів іноземних інвесторів	2,1	2,8	1,7	1,8
коштів населення на будівництво власних квартир	2,5	1,7	1,3	2,5
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	8,6	5,8	7,5	8,1
інших джерел фінансування	4,5	4,3	3,8	3,4

Таблиця 2

Капітальні інвестиції у сільське господарство України [3]

	2010		2011		2012		2013	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Усього, млн. грн.	189060,6		259932,3		293691,9		267728,0	
Сільське, лісове та рибне господарство	11567,5	6,1	17039,0	6,6	19411,0	6,1	19059,0	6,7
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	11311,3	6,0	16702,7	6,4	19085,7	6,0	18639,7	6,5

мали тенденцію до спаду і в 2013 році склали лише 4881,2 млн. грн. або 1,8% всіх капітальних інвестицій, що свідчить про невисоку інвестиційну привабливість економіки країни взагалі і сільського господарства зокрема.

Аналіз динаміки капітальних інвестицій в сільське господарство України у 2010-2013 роках (таблиця 2 і рисунок 1) свідчить про поступове зростання капітальних інвестицій в цю галузь протягом 2010-2012 років і спад в 2013 році. Водночас питома вага інвестицій в сільське господарство в загальній сумі інвестицій в 2013 році порівняно з 2012 роком зросла з 6,1% до 6,7%. Це свідчить про зростання популярності галузі на фоні загального зменшення капітальних інвестицій в економіку України. Основними причинами зменшення об'ємів інвестування стали погіршення становища національної економіки, криза політичної системи, зміна законодавчої та виконавчої влади в країні тощо.

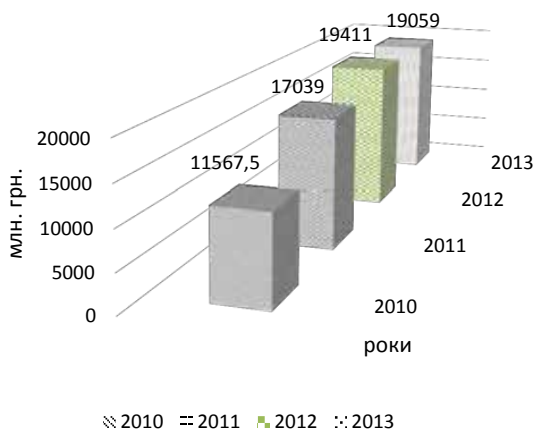

Рис. 1 Динаміка капітальних інвестицій в сільське господарство України

Індекси капітальних інвестицій у 2011-2013 роках (табл. 3) більш повно характеризують динаміку зміни обсягів капітальних інвестицій.

Обсяги капітальних інвестицій в АПК України поступово знижується: у 2012 році порівняно з 2011 роком обсяг капіталовкладень знизився на 20,9 пунктів, а у 2013 році скорочення відбулось на 12,7 пунктів, порівняно з 2012 роком і на 33,6 пунктів щодо 2011 року. Динаміка має негативну тенденцію, що в подальшому може призвести до повного зносу основних засобів та занепаду галузі.

Таблиця 3

Індекс капітальних інвестицій сільського господарства (у відсотках до відповідного періоду попереднього року) [3]

	2011	2012	2013
Сільське, лісове та рибне господарство	133,7	112,8	100,1
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	134,1	113,2	99,6

За прогнозами Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» у 2014 році обсяги капітальних інвестицій у сільське господарство слід очікувати на рівні 17 млрд. грн., що на 7% нижче відповідного показника 2013 року.

Їх висновок ґрунтується на результатах I півріччя 2014 року. За січень-червень обсяги капітальних інвестицій у сільське господарство України, як і загалом по економіці, склали 82% порівняно з відповідним періодом 2013 року. Прямі іноземні інвестиції за цей період скоротилися майже на 105 млн. дол. [5].

Тому закономірно постає питання: «Які заходи допоможуть реанімувати інвестиційну привабливість сільського господарства?»

Капітальні інвестиції визначають розвиток матеріально-технічної бази підприємства, вони необхідні для збільшення виробничих потужностей, прискорення темпів науково-технічного прогресу, слугують фактором посилення незалежності господарюючих суб'єктів в умовах ринку. Роль капітальних інвестицій визначається наступними моментами: вони є головним фактором створення основних фондів, реконструкції та розширення підприємств; здійснюють регулювання пропорцій та темпів розвитку основних фондів.

Капітальні вкладення – головне джерело створення та оновлення основних засобів, отже, підвищення технічного рівня підприємства і якості продукції, що випускається.

Пріоритетними напрямками підвищення рівня інвестиційної привабливості АПК України є реалізація стратегії інноваційного розвитку сільського господарства та залучення інвестицій у високотехнологічні напрями розвитку сільськогосподарського виробництва, а також удосконалення організаційно-правового механізму інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств для залучення іноземних капітальних інвестицій. Також цьому буде

сприяти підвищення купівельної спроможності сільськогосподарських товаровиробників, захист вітчизняних товаровиробників від конкуренції імпортованих товарів на внутрішньому ринку, підвищення платоспроможного попиту населення [6, с. 279].

Першочерговими напрямами формування сприятливого інвестиційного клімату, на думку урядових інстанцій, є:

– зміцнення системи захисту та забезпечення жорсткого дотримання гарантій прав приватної власності через удосконалення законодавства з питань банкрутства та протидії протиправному поглинанню і захопленню підприємств;

– посилення протидії корупції в органах державної влади, що надають послуги інвесторам при реалізації інвестиційних проектів шляхом запровадження прозорих і єдиних правил для всіх суб'єктів економічної діяльності, запровадження вичерпних переліків критеріїв і вимог до інвесторів щодо прийняття рішень у сфері інвестиційної діяльності, впровадження контролю за дотриманням інтересів учасників інвестиційної діяльності;

– удосконалення механізму «єдиного інвестиційного вікна» шляхом реалізації Концепції створення та функціонування автоматизованої системи «Єдине вікно подання електронної звітності» з метою мінімізації участі інвестора та скорочення часу проходження дозвільних і погоджувальних процедур у різних сферах інвестиційної діяльності з урахуванням їхньої специфіки;

– перегляд існуючої системи надання податкових пільг і державної фінансової допомоги, виданих на індивідуальній чи галузевій основі, з погляду забезпечення конкурентного середовища, зменшення підстав вчинення корупційних дій;

– удосконалення системи державних закупівель як механізму стимулювання господарської та інвестиційної діяльності підприємств шляхом розбудови прозорих процедур, забезпечення рівного доступу до участі у тендерах вітчизняних й іноземних підприємств [7].

Висновки. Капітальні інвестиції в сільське господарство України є важливою складовою їх господарської діяльності. Однак з проведеного дослідження можна зробити висновок, що со-

годні інвестиції в розвиток аграрного сектору за рахунок усіх джерел фінансування не забезпечують навіть простого відтворення основних засобів. Підприємства у цій сфері відчувають гостру нестачу коштів для оновлення матеріально-технічної бази, що уповільнює її розвиток.

Аналіз динаміки капітальних інвестицій в АПК України показав, що галузь є не досить привабливою як для вітчизняних, так і для закордонних інвесторів. Цьому сприяє низка факторів, а саме: критичний знос основних засобів сільськогосподарських підприємств, нестабільна економічна та політична ситуація в країні, високий рівень інфляції тощо.

Заходи, запропоновані для підвищення рівня інвестиційної привабливості АПК, не зможуть миттєво зробити галузь привабливою для інвесторів, але допоможуть стабілізувати нинішнє становище сільськогосподарських підприємств, поліпшити їх фінансово-виробничі показники та закласти надійний фундамент для ефективної діяльності у сфері інвестування взагалі та капітального інвестування агропромислового комплексу України зокрема.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Івченко Н.М. Інвестування у галузі сільського господарства як пріоритетна сфера ефективного функціонування національної економіки України / Н.М. Івченко // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2013. – № 1.
2. Кравчук Н.І. Сучасний рівень інвестиційної активності сільськогосподарських підприємств / Н.І. Кравчук // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – № 1 (11).
3. Державна служба статистики: Інвестиції та основні засоби [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Савіцька С.І. Інвестиційний розвиток сільського господарства в сучасних умовах / С.І. Савіцька // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 2. – С. 16-19.
5. FINBALANCE – незалежне Інтернет-видання про фінанси та економіку України й світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finbalance.com.ua/>.
6. Понедільчук Т.В. Аналіз динаміки капітальних інвестицій в економіці України / Т.В. Понедільчук // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2014. – № 1 (42). – С. 276-281.
7. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.niss.gov.ua/articles/1550/.